

Központi bankok és a munkaerőpiac – az euróövezet válságának alternatív értelmezése*

Lieli Róbert – Piroska Dóra

Bob Hancké:

*Unions, Central Banks, and EMU: Labour Market Institutions and Monetary Integration in Europe, Oxford University Press, Oxford, 2013, p. 160
ISBN: 978-0-19-966209-8*

„Valóban a déli tagállamok fegyelmetlen költségvetési politikája okozta az euró válságát a 2000-es évek végén?” – teszi fel a kérdést Bob Hancké a London School of Economics professzora, a Közép-európai Egyetem (CEU) vendégtanára. Az összehasonlító politikai gazdaságtannal foglalkozó kutató válasza a határozott nem. Az okok mélyre nyúlnak, és az Európai Monetáris Unió (EMU) -tagországok munkaerő-piaci intézményeinek eltérésében keresendők.

Az EMU a tagállamok számára nagyon hasonló gazdaságpolitikai keretfeltételeket teremtett. Igazán fontos különbség az egyes tagállamok között csak a munkaerőpiac szervezettségében maradt fent. Itt viszont nagyon komoly eltérések mutatkoznak a magas szakszervezeti szervezettséggel, kidolgozott betanítási időszakokkal, háromoldalú munkabértárgyalásokkal rendelkező északi tagállamok, és az ilyen szinten szervezett munkaerőpiaccal nem rendelkező déli tagállamok (ide értve Írországot) között.

Hogyan alkalmazkodtak az egyes országok az EMU teremtette feltételekhez? Először is vegyük észre – érvel Hancké – hogy az EMU által teremtett új feltételek mellett az exportszektor és az állami (nem-exportáló) szektor lehetőségei nagyon megváltoznak. Míg az azonos fizetőeszköz fix árfolyamrendszere arra kényszeríti az exportáló szektor tagjait, hogy bérnövekedési ütemüket termelékenységük növekedési üteméhez igazítsák, különben könnyen kiárazzák magukat a nemzetközi piacról, addig az állami szektor bérköveteléseinek számára nem jelent korlátot sem

* Jelen cikk a szerző nézeteit tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

*Lieli Róbert a Magyar Nemzeti Bank vezető közgazdasági kutatási szakértője. E-mail: lieli@mnk.hu.
Piroska Dóra az International Business School Nemzetközi Tanulmányok tanszékének docense.
E-mail: dpiroska@ibs-b.hu.*

a versenytársak reakciója, sem a központi bank monetáris politikai fenyegetése. Míg az északi országokban a 2000-es években megmarad a korábban kialakított rendszer, és az állami szektor bérköveteléseit az exportáló szektor lehetőségeihez igazítják, addig délen és Írországban az állami szektor követeléseinek a korábban a Maastrichti kritériumok által teremtett akadály megszűnt. A bérnövekedés az állami szektorban viszont bérkövetelést jelentett az exportáló szektorban is, és e két hatás eredményeként az EMU-tagországok bérnövekedési ütemei jelentősen eltértek egymástól.

Hogyan vezetett mindez az EMU 2010-ben bekövetkezett válságához? Hancké válaszában a reálárfolyam fontosságára hívja fel a figyelmet. A reálárfolyam azonos termék vagy szolgáltatás, azonos valutában, de más országban észlelt árát fejezi ki. Tehát ha a reálárfolyam alacsonyabb egy országban, az azt jelenti, hogy abban az országban alacsonyabb az árszínvonal. Bár sok tényező határozza meg a reálárfolyamot, fejlett kapitalista gazdaságokban, mint az EMU tagállamai, az egyik legfontosabb a munkabér. Úgy tűnik, hogy az EMU északi tagállamaiban, a munkabér-koordinációs intézményeken keresztül sikerült a munkabérnövekedést kordában tartani, míg a déli tagországokban, ahol a korábban életben lévő társadalmi egyezményeket az euró bevezetése után elhagyták, a munkabérek szabadon emelkedhettek. Márpedig egy többé-kevésbé zárt kereskedelmi zónában, ha az egyik országban relatíve csökken a munkabér (pontosabban Hancké unit labour cost-tal, ULC-vel számol), az annak az országnak versenyelőnyt jelent azokkal az országokkal szemben, ahol nő a munkabér.

Hancké következtetéseiben és ajánlásaiban nem meglepő módon a munkaerőpiac magasabb szintű szervezettségét javasolja a fizetésimérleg-gondokkal küzdő déli tagországoknak. Elveti azokat az érveket, melyek azt állítják, hogy ilyen munkaerőpiaci intézmények kialakulásához nagyon sok idő kell, és hogy csak adott történelmi és társadalmi környezetben alakíthatók ki. Olaszország 1990-es évekbeli példájára hivatkozva azt állítja, hogy nem kedvező körülmények mellett is kialakíthatók hatékony intézmények felülről. Vagyis a munkaerőpiac liberalizációját szorgalmazó érvekkel szemben az annak szabályozottságában rejlő nagyobb hatékonyságára mutat rá.

Hancké tanulmányának erőssége, hogy a 2010-ben eszkalálódott eurókrízist egyetlen faktorial magyarázza: a munkaerőpiac és a pénzügyi integráció európai uniós tagállamonként eltérő hatásával. Emiatt az elemzése elegáns, koherens és logikus. A tanulmányban viszont pont ez a gyengesége is, vagyis hogy nagyon sok olyan tényezőt nem tárgyal vagy csak érintőlegesen, amelyeknek rendkívül fontos hatása volt az euróvezet stabilitására. Például a pénzügyi szektor fejlettségének eltérése, a pénzpiaci folyamatok elemzése nélkül nehéz elképzelni, hogy valós magyarázatot kaphatunk arra, hogy miért került csődhelyzetbe Görögország, illetve hogy miért nem volt képes Spanyolország vagy Portugália sokáig kikerülni a gazdasági válságból.

Egy további gyengéségeként említhető Hancké túlzott optimizmusa abban a tekintetben, hogy az általa azonosított német munkaerőpiaci modell a déli országokban is megvalósítható lenne. Hancké modelljében három tényező együttes mozgása eredményezett olyan gazdasági környezetet, amely végső soron versenyképesség-javulást eredményezett. Az első elem a munkaerőpiaci koordináció volt, mely egyrészt biztosította az exportszektor dominanciáját a bérek megállapításakor az állami szektorral szemben, illetve arra ösztönözte mind a szakszervezeteket, mind a munkaadókat, hogy a munka hatékonyabb megszervezésével érjenek el bevételnövelést. A második elem a költségvetés visszafogott költekezése, mely nem gerjesztett inflációt az állami kiadások túlzott mértékével. És a harmadik elem a szigorú monetáris politika, melyet a konzervatív központi bank vezényelt, és amely fenyegetést jelentett, mind a munkaerőpiaci szereplők, mind pedig a kormányzat számára.

Hancké azt állítja zárófejezetében, hogy ezt a fajta koordinációt meg lehet valósítani a déli tagországokban is. A probléma az, amelyet részben maga Hancké is elismer, hogy ez az adaptált intézményrendszer semmivé foszlott a 2000-es években, az euró bevezetése után, amikor a külső kényszer (maastrichti kritériumok teljesítése) eltűnt. De még ha elméletileg meg is engedjük, hogy a déli országokban, ahol valós történelmi hagyománya nincs a mikroszinten is szerveződő neokorporatista rendszernek, létrejöjjön a német modellhez hasonló koordináció, akkor is logikai hibába ütközik Hancké érvelése. Hancké szerint ugyanis a német modell sikerességének feltétele volt a déli országok eladósodása. Hancké rendszerében az EU egy többé-kevésbé zárt gazdasági rendszer, ahol a tagállamok leginkább egymással kereskednek. Ebben a rendszerben a német modellt követő országok versenyképességi előnye abból is származik, hogy termékeiket el tudták adni a déli országoknak. Hancké le is írja, hogy a 2000-es években a termékek északról délre, a tőke pedig délről északra áramlott. Vagyis ha a déli országok nem adósodtak volna el ezalatt az időszak alatt, az északi országok nem tudtak volna olyan jelentős fizetésimérleg-többletre szert tenni, mint amire szert tettek. Tehát bár lehet, hogy Hancké javaslata a neokorporatista koordinációra javíthat a déli országok helyzetén, az alapproblémát, vagyis hogy Európában nem alakult ki a közös fiskális hatalom, mely képes lenne a regionális egyensúlytalanságot pénzügyi és egyéb transzferekkel kompenzálni, nem oldja fel.